

УНІВЕРСИТЕТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ
В ПЕРЕЯСЛАВІ

Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: 36. наук. праць. Переяслав, 2020. Вип. 60. 271 с.

Рада молодих учених університету

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, достовірність фактів і посилань несуть автори публікацій. Передрук і відтворення опублікованих у збірнику матеріалів будь-яким способом дозволяється тільки при посиланні на «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації».

Матеріали
Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
«ТЕНДЕНЦІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
НАУКИ І ОСВИТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»

26 червня 2020 року

Вип. 60

Матеріали науково-практичної інтернет-конференції розміщені на сайті:
<http://confscientific.webnode.com.ua>

Укладачі: С.М.Кіцюк, І.В.Гайдаєнко
Верстка та дизайн: І.В.Гайдаєнко

Збірник наукових праць

Адреса оргкомітету та редколегії:
вул. Сухомлинського, 30 (к. 100),
м. Переяслав,
08401, Київська обл., Україна
тел. +380930569496,
сайт: confscientific.webnode.com.ua

Переяслав – 2020

УДК 001+37(100)
ББК 72.4+74(0)
Т 33

Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Переяслав, 2020. Вип. 60. 271 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Кіцюк В.П. – доктор історичних наук, професор, академік НАН

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Воловик Л.М. – кандидат географічних наук, доцент
Дашкевич Є.В. – кандидат біологічних наук, доцент (Білорусь)
Євтушенко Н.М. – кандидат економічних наук, доцент
Кіцюк С.М. – кандидат історичних наук (відповідальний сектор)
Носаченко В.М. – кандидат педагогічних наук
Руденко О.В. – кандидат психологічних наук, доцент
Садиков А.А. – кандидат фізико-математичних наук, доцент (Україна)
Скляренко О.Б. – кандидат філологічних наук, доцент
Халматова Ш.С. – кандидат медичних наук, доцент (Узбекистан)
Юхименко Н.Ф. – кандидат філософських наук, доцент

Збірник матеріалів конференції вміщує результати наукових співробітників, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів, студентів з актуальних проблем гуманітарних та технічних наук.

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, достовірність фактів і посилань несуть автори публікацій.

©Автори статей
©Рада молодих учених
©Університет Григорія Сковороди в Переяславі

РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТУВАННЯ УЧНІВ ЩОДО МЕТОДИКИ ВИКОНАННЯ ПРОЄКТІВ У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ «ГЕОГРАФІЧНИЙ ПРОСТІР ЗЕМЛІ»

У статті описано результати анкетування учнів 11 класу Олександрівської школи I-III ступенів Слов'янської районної ради Донецької області. Анкета містила питання щодо методики виконання проєктів у розділі «Суспільна географія України».

Ключові слова: анкетування, проєктні технології в навчанні географії, шкільний курс «Географічний простір Землі», суспільна географія України, тематика географічних проєктів.

The article describes the results of questionnaires of 11th grade students of Oleksandrivka school of I-III grades of Slovyansk district council of Donetsk region. The questionnaire contained questions about the methodology of project implementation in the section «Social Geography of Ukraine».

Key words: questionnaire, project technologies in teaching geography, school course «Geographical space of the Earth», social geography of Ukraine, topics of geographical projects.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що на теперішній час у навчальному процесі слово «проєкт» фігурує все частіше. Цей нещодавно новий вид навчальної діяльності сьогодні вважається одним із найперспективніших. Суть методу проєктів – набуття учнями знань та навичок в процесі планування і самостійного виконання певних практичних завдань. Результатом роботи над проєктом є певний продукт, який потребує представлення (презентації).

Дидактичний ефект проектних технологій полягає у розвитку здібностей, образного мислення учнів; набутті та розвитку навичок комунікації та, головне – використанні отриманих знань у реальному житті.

Широкі можливості для використання методу проектів має така шкільна дисципліна, як географія. Курс географії, особливо у старшій школі, має чітко визначену практичну спрямованість, реалізувати яку якнайкраще можна саме в ході виконання проектів.

Однак виконання проекту є непростим завданням. Робота над ним потребує мобілізації особистих якостей вчителя та учнів, вміння учнів самостійно мислити, знаходити й розв'язувати проблеми, залучаючи для цього знання з інших шкільних предметів, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки тощо. Отже, з метою удосконалення методики виконання проектів у шкільному курсі географії у квітні 2020 р. було проведено анкетування учнів 11-го класу КЗ «Олександрівський опорний ЗЗСО І-ІІІ ст.» Слов'янської районної ради Донецької області. Анкета містила питання щодо виконання проектів у розділі «Суспільна географія України» (саме цей розділ зараз вивчається учнями). Всього було опитано 8 осіб (це усі учні 11 класу), серед яких 5 дівчат та 3-є хлопців.

Результати дослідження. Анкетування учнів дозволило отримати такі результати.

На питання: «Чи подобається вам працювати над проектами на уроках географії?» усі учні дали ствердну відповідь. Це є свідченням того, що вчителем географії у цьому класі виконуються поставлені програмою завдання щодо поєднання творчої та наукової складових під час навчання.

Наступне питання Анкети було сформульоване таким чином: «Як ви вважаєте, навіщо учням пропонується виконувати проекти?». Це питання було «відкритим», тобто не передбачало варіантів відповідей: учні мали самостійно висловити свої думки. Слід зазначити, що лише половина із них (4 особи) надала відповідь на питання. Це свідчить про те, що не усі учні розуміють роль проектної діяльності у навчанні.

Ті учні, які відповіли на питання, одностайно зазначили, що виконання проектів потрібне «для загального розвитку». Одна дівчина додала, що виконання проектів необхідне «для набуття вміння працювати в команді».

У наступному питанні Анкети учням було запропоновано із перелічених тем проектів обрати, на їхню думку, найцікавіші. Результати відповідей на це питання представлено у табл. 1. Слід зазначити, що серед тем проектів, запропонованих учням, було представлено не лише ті, що передбачені Навчальною програмою з географії на 2019-2020 рр. при вивченні розділу «Суспільна географія України», але й додаткові теми.

Таблиця 1

Відповіді учнів на питання: «Які із представлених нижче тем проектів, на ваш погляд, є найбільш цікавими? (оберіть десять тем із запропонованих)»

Рангове місце	Теми проектів	Усього відповідей респондентів	
		абс.	% від загальної кількості відповідей
1	Проблеми і шляхи вдосконалення адміністративно-територіального устрою України	8	100,0
2	Сучасний стан репродуктивного здоров'я населення України. Вплив ВІЛ-інфекцій/СНІДу на народжуваність	6	75,0
2	Якість життя населення у великих і малих містах України	6	75,0
2	Коронавірус в Україні. Вплив пандемії на економіку країни	6	75,0

2	Роль малого бізнесу в розвитку туризму і	6	75,0
---	--	---	------

	курортного господарства		
2	Традиційні продукти харчування в Україні та країнах-сусідах	6	75,0
3	Опис та презентація особливостей культури представників етнографічних груп (групи) українців, що живуть у вашому населеному пункті	5	62,5
4	Спірні території та невизнані державні утворення в Європі	4	50,0
4	Українське заробітчанство: причини трудової міграції, види та умови робіт	4	50,0
4	Чому зникають села з карти України?	4	50,0
4	Давальницька сировина у швейній індустрії України: позитивні й негативні аспекти для виробників і споживачів	4	50,0
4	Основні конфесійні групи населення своєї місцевості	4	50,0
5	Зростання позашлюбної народжуваності в Україні: певне відхилення від демографічних традицій чи загальноєвропейська практика?	3	37,5
5	У якій країні краще бути мамою?	3	37,5
5	Розроблення генерального плану «міста вашої мрії»	3	37,5
5	Українські та імпорتنі продукти в споживчому кошику вашої родини	3	37,5
6	Демографічна політика в Україні і світі	1	12,5
6	Аборт – доцільний метод планування сім'ї?	1	12,5
6	Обчислення індексу розвитку людського потенціалу для обраної країни, регіону, свого населеного пункту	1	12,5
	Гельсінські угоди (Заключний акт Наради з безпеки і співробітництва в Європі) – програма дій для будівництва єдиної, мирної, демократичної Європи	0	0,0
	Розселення кримських татар, кримчаків, караїмів, гагаузів в Україні	0	0,0
	«Сировинне прокляття регіону (країни)»	0	0,0
	Офшорна розробка програмного забезпечення в Україні: основні центри, компанії	0	0,0

Як видно із табл. 1, найбільш цікавою для учнів виявилася тема «Проблеми і шляхи вдосконалення адміністративно-територіального устрою України» (8 осіб, або 100,0 %). Можливо, це пов'язано з тим, що ця тема саме зараз вивчається на уроках, одже вона є «на слуху» в учнів. Крім того, обрання цієї теми свідчить про те, що учням не байдуже майбутнє своєї країни, вони відчують відповідальність її за розбудову.

Друге місце посіли зразу п'ять тем, серед яких одна із «найболючіших» у соціальному та економічному аспекті – тема про коронавірус в Україні та вплив пандемії на економіку країни. Обрання учнями цієї теми свідчить про розуміння ними важливості соціальної згуртованості, соціальної відповідальності, та того, що пандемія виступила каталізатором

економічної кризи і загальмувала розвиток світової економіки та може значно переформатувати світоустрій.

Цікавим виявився також гендерний розподіл відповідей. Так, якщо обрання дівчатами «демографічних» тем проєктів – щодо зростання позашлюбної народжуваності в Україні й щодо того, у якій країні краще бути мамою – є цілком зрозумілим, то, наприклад, чому виключно дівчата обрали тему щодо українського заробітчанства, розроблення генерального плану «міста вашої мрії», а також щодо того, чому зникають села з карти України, пояснити важко.

Як видно із табл. 1, ряд тем проєктів взагалі не було обрано жодним із учнів. Можна припустити, що вони не зовсім чітко уявляють, чому мають бути присвячені ці проєкти. Наприклад, те, що не було обрано такою темою, як «Офшорна розробка програмного забезпечення в Україні: основні центри, компанії», можна пояснити тим, що слово «офшор», скоріше за все, є поки що незнайомим для учнів.

Наступне питання Анкети передбачало, що учні мають запропонувати назви власних проєктів з географії, які б вони виконували із максимальним інтересом та задоволенням. На жаль, на це питання було отримано лише одну відповідь: дівчина запропонувала тему щодо глобальних проблем людства та їх прояву на території України.

Оскільки найчастіше теми проєктів потребують залучення знань учнів не з одного предмета, а з різних сфер, то важливо було дізнатися, які проєкти цікавіше виконувати учням: монопроєкти (лише з географії), або міжпредметні проєкти, які передбачають інтеграцію знань з кількох шкільних предметів. Відповіді на це питання розподілилися порівну: 50,0 % учнів зазначили, що їм цікавіше виконувати монопроєкти, а 50,0 % віддали перевагу міжпредметним проєктам. При цьому слід зауважити, що міжпредметні проєкти цікавіше виконувати дівчатам.

Наступне питання стосувалося того, над якими за тривалістю проєктами більше подобається працювати учням. Відповіді свідчать про те, що переважній більшості (50,0%) подобається працювати над короткостроковим проєктом тривалістю не більше 1-2 тижнів. 25,0% зазначили, що готові працювати над середньостроковим проєктом (тривалість кілька місяців), ще 25,0 % відповіли, що із задоволенням працювали б над довгостроковим проєктом, який розробляється впродовж всього навчального року. При цьому найбільш «нетерплячими» виявилися дівчата: саме вони одностайно відзначили, що їм більше подобається виконувати короткострокові проєкти. Такі відповіді є свідченням певної неготовності учнів до тривалої роботи над проєктом.

Наступне питання було сформульоване так: «При роботі над проєктами вам більше подобається працювати самостійно чи в групі (команді)?». Майже всі учні (7 із 8) відзначили, що їм більше подобається працювати в групі (команді). Лише одна дівчина відповіла, що їй краще працювати над проєктом самостійно.

Слід зауважити, що немає єдиної точки зору з приводу того, якими мають бути проєкти за кількістю учасників: індивідуальними чи груповими.

Безумовно, що є переваги як в індивідуальних, так і в групових проєктах. Так, групові проєкти можуть бути виконані найбільш глибоко й різнобічно завдяки тому, що в учнів формуються вміння досягати спільної мети, розуміти партнера, усвідомлювати свою роль у групі, розв'язувати суперечності всередині міні-колективу, домовлятися з іншими й обстоювати власну думку. Крім того, при груповій роботі збільшується кількість нестандартних розв'язань (у групі однолітків учні вільно висловлюють свою точку зору, не бояться сміливих і нестандартних суджень, висувають нові ідеї та пропонують несподівані варіанти розв'язання задач).

Натомість при індивідуальній роботі над проєктом активно формуються навички самонавчання, здатності до самостійної дослідницької роботи, а також відповідальність, оскільки виконання проєкту залежить виключно від одного учня [5, с. 26]. Однак на наше особисте переконання, командна форма роботи все ж таки є перспективнішою для вдалої реалізації учнівського проєкту.

Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації

Досить складним є питання щодо самостійності учнів при роботі над проектом. Вона залежить від вікових та індивідуальних особливостей учнів, попереднього досвіду проектної діяльності, складності теми проекту тощо. Саме тому у межах цього опитування важливо було дізнатися думки учнів щодо їх готовності самостійно працювати над проектом. З цією метою їм було поставлене таке питання: «Для успішного виконання проектів, на вашу думку, необхідно: (оберіть одну відповідь):

- мати чіткий план або будь-яку поетапну характеристику роботи від учителя;
- мати свободу, працюючи за самостійно обраним планом, без керівництва з боку вчителя».

Як видно, питання передбачало цілком протилежні варіанти відповіді: «повністю під керівництвом вчителя» та «повністю самостійно». Навмисно (для того, щоб краще виявити схильність учнів до самостійності) не було надано більш нейтрального варіанта відповіді, наприклад, «працювати з великою долею самостійності, але при консультуванні вчителя й наданні допомоги в розв'язанні найбільш складаних завдань проекту».

Відповіді опитаних розподілилися таким чином: 50,0% вважають, що для виконання проекту необхідний чіткий план або будь-яка поетапна характеристика роботи від учителя. При цьому цей варіант відповіді обрали виключно дівчата. Такий результат вказує на те, що дівчата не впевнені в здатності самостійно проводити географічні дослідження, звикли звертатися до вже існуючих рекомендацій. Тобто вони проявляють більшу «залежність» від вчителя та пасивність. Ще 50,0% учнів (серед яких три хлопці і одна дівчина) відзначили, що для успішного виконання проектів їм необхідно мати свободу, працюючи за самостійно обраним планом, без керівництва з боку вчителя. Можна припустити, що ці учні більш активні, ініціативні та честолюбні, тяжіють до лідерства.

Результатом роботи над проектом є певний продукт, який потребує представлення (презентації). Тому у наступному питанні Анкети учням було запропоновано із перелічених форматів проектів обрати ті, у яких їм було би найцікавіше презентувати результати своєї діяльності. Відповіді учнів на питання представлено у табл. 2.

Таблиця 2

Відповіді учнів на питання: «У якому форматі вам було би найцікавіше подавати результати свого проекту (оберіть не більше трьох відповідей)»

Рангове місце	Формат результату проекту	Усього відповідей респондентів	
		абс.	% від загальної кількості відповідей
1	прес-конференція	6	75,0
2	мультимедійна презентація	4	50,0
3	підготовка карт, графіків, діаграм	2	25,0
3	фільм (або ролик для каналу «YouTube»)	2	25,0
4	вистава	1	12,5
	комп'ютерна гра	0	0,0
	комп'ютерна газета	0	0,0
	інше (вказати, що саме)	0	0,0

Як видно із табл. 2, найцікавішим форматом для представлення результатів проекту є прес-конференція. На другому місці опинився такий формат як «мультимедійна презентація». Третє місце поділили два формати – «підготовка карт, графіків, діаграм», «фільм (або ролик для каналу «YouTube»)». Одна респондентка віддала перевагу такому формату презентації результатів проекту як «вистава». На жаль, учні не запропонували власних варіантів відповіді на дане питання, хоча це було передбачено в Анкеті.

Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації

Цілком зрозуміло, що для успішної реалізації проекту необхідно використовувати різноманітні засоби навчання. З метою з'ясування, яким саме засобам навчання при роботі над проектами учні віддають перевагу, їм було поставлене питання такого змісту: «Зазначте найефективніші, на ваш погляд, засоби навчання для успішної реалізації географічного проекту:

- друковані засоби навчання: підручники, атласи, хрестоматії, науково-популярна й художня література;
- інформаційні й комунікативні (комп'ютерні) засоби: комп'ютер із доступом до Інтернету, мережа веб-сайтів, у тому числі сайтів міжнародних організацій, державних органів влади України, підприємств (установ, організацій, інтерактивні карти та атласи тощо)».

Слід зазначити, що майже всі опитані (7 із 8) обрали інформаційні й комунікативні засоби навчання. Це є яскравим свідченням того, що сучасні учні віддають перевагу цифровим технологіям навчання.

У Концепції Нової української школи (далі – НУШ), положення якої активно впроваджуються у сучасний освітній процес, наголошено на необхідності вчити учнів вмінню застосовувати набуті знання в житті. У Концепції НУШ випускників шкіл навіть дуже образно порівнюють із фаршированою рибою, яка «нібито і риба, але не плаває». Дійсно, сучасні учні «нафаршовані» великою кількістю теоретичних знань, проте часто не вміють застосовувати їх для вирішення життєвих проблем. Учні виявляються нездатними застосувати в повсякденному житті те, чому навчилися в школі. Тому в межах цього опитування доцільним було таке питання: «Чи вважаєте ви, що робота над проектами є прикладом використання отриманих знань і вмінь у повсякденному житті?». Позитивну відповідь на це питання надали 50,0 % опитаних. Разом з тим, 3 особи із 8 відповіли негативно (усі хлопці), і одна учениця утруднилася із відповіддю. Такі відповіді є сигналом для вчителів. При роботі над проектами вчителям слід більше уваги акцентувати на їхній практичній значимості. Необхідно так скеровувати діяльність учнів, щоб робота над проектом не перетворювалася лише на засвоєння суми знань та/ або розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, але й всіляким чином сприяла набуттю вмінь використовувати ці знання для розв'язання практичних (життєвих) завдань.

Для успішної роботи над проектом необхідно володіти певними особистісними якостями. З метою з'ясування, якими мають бути ці якості, учням було запропоновано обрати найважливіші із них. Відповіді на питання представлено у табл. 3.

Таблиця 3

Відповіді учнів на питання: «Зазначте якості особистості учня, які необхідні для успішної підготовки проекту (оберіть лише п'ять відповідей)»

Рангове місце	Якості особистості, необхідні для успішної підготовки проекту	Усього відповідей респондентів	
		абс.	% від загальної кількості відповідей
1	добре знання навчального предмета (географії)	7	87,5
1	зацікавленість темою проекту	7	87,5
2	креативність мислення	5	62,5
2	дивергентність (здатність застосовувати кілька підходів до розв'язання однієї проблеми)	5	62,5
3	оригінальність (наявність творчої уяви, творчого підходу)	4	50,0

Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації

3	вміння спілкуватися, відстоювати власну точку зору, переконувати аудиторію під час захисту проекту	4	50,0
4	вміння застосовувати сучасні цифрові технології (використання електронних карт, електронних посібників; створення інформаційних продуктів (мультимедійні презентації, відео-ролики тощо)	2	25,0
5	асоціативність (уміння проводити аналогії)	1	12,5
	віра у власні сили, оптимізм	0	0,0
	інше (вказати, що саме)	0	0,0

Як видно із табл. 3, на першому місці опинилися такі якості, як «добре знання навчального предмета (географії)» та «зацікавленість темою проекту». Друге місце посіли такі якості, як: «креативність мислення» та «дивергентність». Третє місце поділили такі якості, як «оригінальність» та «вміння спілкуватися, відстоювати власну точку зору, переконувати аудиторію під час захисту проекту». Четверте місце було віддане такій якості, як «вміння застосовувати сучасні цифрові технології (використання електронних карт, електронних посібників; створення інформаційних продуктів (мультимедійні презентації, відео-ролики тощо)». Інші якості не набрали суттєвої кількості голосів учнів.

Висновки. Висловлюємо сподівання, що презентація результатів проведеного нами опитування надасть методичну допомогу вчителям географії (та інших шкільних дисциплін) під час практичного використання методу проектів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Гаврюшенко Г. В., Мельник І. Г. Методичні аспекти впровадження інформаційно-комунікаційних технологій на уроках географії // Наукові записки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка. Географічні науки. Суми, 2018. Вип. 9. С.236-246.
2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. Х.: Вид. група «Основа», 2009. 176 с., С. 78-83.
3. Коновалова М. В., Куликова Ю. О., Семиволос О. П. Педагогічні технології: інструментарій, механізми, технологічна карта. Х. : Вид. група «Основа», 2016. 96 с., С. 64-67.
4. Машкіна В., Пироженко Д. Дослідження як практична складова шкільної географії // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. Зб. наук. праць. Харків, 2017. Вип. 25. С.40-45.
5. Стадник О. Г. Метод проектів у викладанні географії. Х.: Вид. група «Основа», 2008. 110, [2] с.: іл., табл. (Серія «Бібліотека журналу «Географія», Вип 11 (59)»).

Ганна Гаврюшенко, Тетяна Шакшова

(Старобільськ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ НЕСТАНДАРТНИХ УРОКІВ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ШКІЛЬНОГО КУРСУ «ГЕОГРАФІЧНИЙ ПРОСТІР ЗЕМЛІ»

У статті наголошено на тому, що нестандартні уроки є одним із найбільш ефективних засобів формування міцних знань учнів на уроках географії в 11 класі при вивченні шкільного курсу «Географічний простір Землі»; наведено приклади різних видів нестандартних уроків географії; описано організаційні, дидактичні, психологічні, санітарно-гігієнічні й етичні вимоги до проведення нестандартного уроку географії; визначено переваги та недоліки застосування нестандартних уроків у шкільній практиці навчання географії.

Ключові слова: *інноваційні технології навчання, нестандартні уроки географії, шкільний курс «Географічний простір Землі».*

The article emphasizes that non-standard lessons are one of the most effective means of forming strong knowledge of students in geography lessons in the 11th grade when studying the school course «Geographical space of the Earth»; examples of different types of non-standard lessons of geography are given; described organizational, didactic, psychological, sanitary and ethical requirements for conducting a non-standard geography lesson; identified the advantages and disadvantages of using non-standard lessons in school practice of teaching geography.

Key words: *innovative learning technologies, non-standard geography lessons, school course «Geographical space of the Earth».*

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що уроки географії нестандартного виду з'явилися як реакція на нові цілі, зумовлені розвитком особистості учнів. Усвідомлення того, що учень стоїть у центрі навчального процесу та є суб'єктом навчання, спонукало до пошуку нових засобів розвитку його особистості. Нестандартні уроки географії більше подобаються учням, викликаючи у них творчий інтерес. Структура нестандартного уроку відрізняється від структури традиційних видів уроку. При цьому до нестандартного уроку висуваються такі самі вимоги, як і до традиційного.

Мета статті – описати особливості організації та проведення нестандартних уроків як інноваційної технології навчання на уроках географії в 11 класі при викладанні шкільного курсу «Географічний простір Землі».

Результати дослідження. Відповідно до сучасного бачення нестандартного уроку географії, вимоги до нього поділяються на: організаційні, дидактичні, психологічні, санітарно-гігієнічні й етичні (рис.1).

Аналіз методичної літератури дозволив нам дійти висновку, що до нестандартних уроків географії можна віднести такі види: екскурсія, урок-змагання, урок-знайомство, урок-лекція, урок-конференція, урок конспективної роботи зі створення географічних баз даних, урок-подорож, урок захисту проєкту, урок-диспут, інтегрований урок, сюжетно-рольова гра, ділова гра тощо.

При підготовці нестандартного уроку вчитель, насамперед, має визначити дидактичну мету уроку, а потому обирати його різновид.

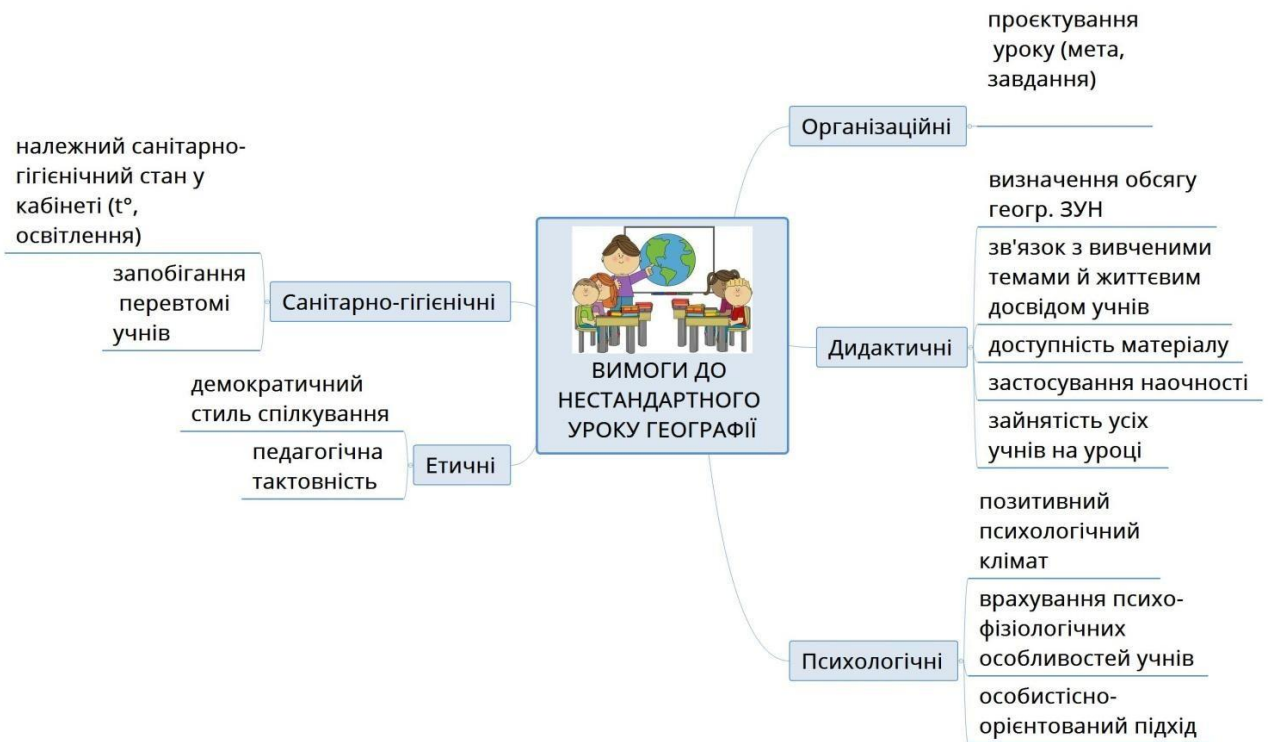

Рис. 1. Вимоги до нестандартного уроку географії (складено авторами)

Ознайомившись зі значною кількістю методичної літератури, присвяченої інноваційним технологіям навчання географії, ми дійшли висновку, що *найефективнішим у курсі «Географічний простір Землі» є проведення уроків за технологією проєктного навчання*. Нестандартні уроки, на яких впроваджується ця технологія, сприяють самостійному здобуттю знань учнями, причому замість дій «за зразком» учні використовують пошукові або дослідницькі дії. Основна увага на таких уроках зосереджена на творчому розвитку особистості.

Термін виконання проєктів у 11 класі – 2-4 тижні. Форми подачі проєкту: усний звіт, побудова графіків, діаграм, таблиць, оформлений звіт, комп'ютерна презентація.

Для виконання проєктів в основному використовується групова форма роботи: учні класу об'єднуються у 2-3 групи. Схема проєктної діяльності виглядає приблизно так: учитель надає консультації усім групам. У кожній групі розподілені обов'язки між її членами. Один із учнів виконує роль координатора роботи, другий працює з друкованою літературою, третій малює графіки, діаграми в Excel, четвертий працює з Інтернет-ресурсами, п'ятий створює мультимедійну презентацію, шостий відповідає за оформлення роботи.

Під час підготовки проєктів учні використовують довідники, іншу географічну літературу, періодичні видання, інтернет. Інтернет є важливим джерелом віртуальної географічної інформації. В електронній мережі міститься велика різноманітність географічних карт та знімків, інтерактивних географічних зображень усіх куточків земної кулі. В інтернеті можна знайти анімаційні фільми про природні зони планети, рослинність та тваринний світ тощо.

При проведенні різних типів нестандартних уроків у курсі «Географічний простір Землі» доцільно використовувати також прийом «Мозковий штурм». Існує чотири варіанти його проведення:

- Класичний. Ідеї надходять у вільному порядку. Кожен виступає без обмежень у частоті та черговості.
- Упорядкований. Встановлюється черговість виступів. У часі необмежений.

• «Міцубісі». Процес висунення ідей розбивається на дві повторні стадії, однакової тривалості. На першому етапі учасники самостійно записують свої ідеї у блокноті, а на другому – оприлюднюють їх. Координатор переносить ідеї на аркуші фліп-чарта.

• Блокнот ідей. Учасники по черзі записують свої ідеї стовпчиком у спільний блокнот [5].

Однією із найбільш ефективних форм, що допомагає учням у пошуку нових знань та орієнтирів для наступного самостійного життя, є урок-дискусія. Учитель обирає тему дискусії відповідно до дидактичних завдань, формулює проблему. Він готує джерела інформації, запитання з теми, інструкції, проєктує хід обговорення. Моделює аргументацію позицій, прогнозує розв'язання проблеми. Він керує дискусією, корегує висновки.

Утім слід зазначити, що застосування уроків нетрадиційного виду у шкільній практиці навчання географії має не лише переваги, але й ряд недоліків, а саме:

- стихійність і безсистемність проведення;
- невизначеність дидактичної мети;
- відсутність конкретизації кінцевого результату навчально-пізнавальної діяльності учнів;
- переважання репродуктивного методу навчання;
- переважаність навчальним матеріалом, переважно фактологічним;
- нераціональний розподіл часу та, як наслідок, його дефіцит.

Такі недоліки зумовлено тим, що при проєктуванні нетрадиційних уроків учителям надто захоплюються реалізацією лише нестандартних атрибутів цих уроків, приділяючи недостатньо уваги послідовному досягненню дидактичної мети й опануванню географічного змісту учнями.

Висновки. Сучасним учителям усіх шкільних предметів (у тому числі й географії) необхідно усвідомити, що вони вже перестали бути носіями готових знань. Заучені нові знання не принесуть користі учням, навіть якщо вони зрозуміють їхній зміст та оцінять значення. Власними знання стануть, якщо будуть отримані під час обговорення різних точок зору з порушеної проблеми; при обмірковуванні й осмисленні різних способів розв'язання проблеми, під час обміну інформацією зі співрозмовником, у колективі тощо. Найефективнішим способом формування таких знань в учнів є нестандартні уроки.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитренко К. А. та ін. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності: метод. посіб. Х. : ВГ «Основа», 2018. 119 с.
2. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К.: Видавництво А. С. К., 2004. 192 с.
3. Ворожейкіна О. М. 100 цікавих ідей для проведення уроку. Х. : Вид. група «Основа», 2011. 287 с.
4. Андрєєва В. М., Шматько О. Є. Урок географії в сучасних технологіях. Х., 2006. 176 с. (Б-ка журн. «Географія»; Вип. 11(35)).
5. Покась Л., Сінгаєвська В. Креативна технологія навчання формує мислення майбутнього // Географія та основи економіки в школі. 2011. №6. С.2-5.

